

COP29 və "yaşıl enerji" ixracı

Qlobal iqlim sessiyası Azərbaycanın bu sahədə də öndə olduğunu təsdiqlədi

Elşən Qəniyev

Azərbaycan bərpaolunan enerji sahəsində qabaqcıl ölkələr sırasına yüksəlmək əzmindədir və bu məqsədlə zəngin külək və günəş potensialından istifadə edir. Bu, həmçinin ölkənin 2050-ci ilə qədər istixana qazı emissiyalarını 40 faiz azaltmaq planının mühüm tərkib hissəsidir.

Ölkəmiz 2030-cu ilə qədər elektrik enerjisində bərpaolunan enerjinin qoyuluş gücü üzrə payını 30 faizə çatdırmaq və "yaşıl enerji" sahəsində lider olmaq üçün mövcud enerji sistemini şaxələndirir. Azərbaycan bu sahədə nümunəvi ölkə kimi 1,5°C hədəfinə uyğun olaraq növbəti Milli Səviyyədə Müəyyən Edilmiş Təhffələr sənədi çərçivəsində öz hədəflərini yeniləyəcək.

BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu Sessiyası çərçivəsində Beynəlxalq Bərpaolunan Enerji Agentliyinin pavilyonunda Azərbaycanın Hidrogen üzrə Milli Strateji Baxış sənədinin təqdimatı baş tutdu. Hidrogen üzrə Milli Strateji Baxış sənədi COP29 prezidentliyi tərəfindən elan edilmiş Hidrogen Bəyannaməsinə və ölkəmiz tərəfindən həyata keçirilən "yaşıl enerji" dəhlizləri konsepsiyasına uyğun olaraq hidrogendən istifadə ilə bağlı gələcək planlarını özündə əks etdirir. Hidrogen üzrə Milli Baxış sənədində bütün əsas istiqamətlər, o cümlədən ətraf-mühit, nəqliyyatda və neft-kimya sənayesində, həmçinin dekarbonizasiyası çətin olan sahələrdə (səment, polad və s.) istifadəsi kimi məsələlər nəzərə alınmış və iqlim dəyişikliyinə mübarizə sahəsində hazırlanmış sənədlərə, 3-cü Milli Səviyyədə Müəyyən edilmiş Təhffələr sənədi ilə uyğunluq təşkil edir.

Strateji Baxış sənədinin ilkin hədəf dövründə (2030-cu ilə doğru) bərpaolunan enerji potensialından istifadənin genişləndirilməsinə üstünlük verilməsi, daha kiçik miqyaslı hidrogenəsaslı məhsulların istehsalı üzrə layihələrinin dəstəklənməsi, Azərbaycanda karbonun saxlanması texnologiyalarının tətbiq edilməsi, "yaşıl enerji" dəhlizi konsepsiyasının daha da inkişafı üçün beynəlxalq tərəfdaşlarla əməkdaşlıq edilməsi, qanunvericiliyin tətbiq edilməsi əks olunmuşdur. Növbəti dövrdə (2050-ci ilə doğru) bərpaolunan enerji resurslarından və karbon tutulması, saxlanması və istifadəsi (CCUS) texnologiyasından istifadə etməklə qlobal hidrogen iqtisadiyyatında aparıcı mövqə tutmaq, Avropa və Asiya arasında beynəlxalq ticarəti təmin etmək üçün "yaşıl enerji" dəhlizi yaratmaq, nəqliyyatda və neft-kimya sənayesində bazar payını ələ keçirməyə diqqət yetirərək aşağı karbonlu yanacaq və məhsulların istehsalına üstünlük verilməsi kimi istiqamətləri özündə əks etdirir.

Sənədə əsasən, "yaşıl hidrogen" in istehsalı ilə əlaqədar verilən proqnoz 3 ssenariyə (balanslaşdırılmış, sürətləndirilmiş və ambisiyalı) əsaslanır. Hər ssenari üzrə "yaşıl hidrogen" dən ölkədaxili istifadə və ixrac üçün istiqamətlər, eləcə də tələb olunan bərpaolunan enerji gücünə dair qiymətləndirmələr aparılıb. 2050-ci ilə qədər "yaşıl hidrogen" in istehsalı üzrə balanslaşdırılmış və sürətləndirilmiş ssenariyə uyğun olaraq 9 QVt və 18 QVt həcmində bərpaolunan enerji qoyuluş gücü tələb edilir. 2060-cı ilə proqnozlaşdırılan ambisiyalı ssenariyə isə 30 QVt həcmində bərpaolunan enerji həcmələrinin quraşdırılması hədəflənmişdir. Bu məqsədlə bərpaolunan enerji mənbələrinin quraşdırılmış gücü ilə bağlı hazırda araşdırmalar aparılır. Həmin hədəflərə nail olmaq üçün dənizdə külək enerjisindən istifadə ilə yanaşı, hibrid şəkildə quruda külək və günəş enerjisindən də istifadə olunması mümkündür. Əlavə olaraq bu istiqamətdə aparılmış araşdırmalara əsasən, dənizdə külək enerjisinin iqtisadi potensialı 38 QVt-a qədər qiymətləndirilmişdir ki, bu da Strateji Baxış sənədi ilə tam uyğunluq təşkil edir.

Hidrogen istehsalı ilə əlaqədar Masdar, Fortescue Future Industries (FFI) şirkətləri arasında çərçivə sənədləri, həmçinin SOCAR və ADNOC arasında hidrogen, karbonun idarə edilməsi və geotermal texnologiyalardan istifadə üzrə strateji əməkdaşlığa dair müqavilə, eləcə də SOCAR and "ACWA Power" şirkəti arasında "yaşıl gübrə"lərin istehsalına dair əməkdaşlıq haqqında müqavilə sənədləri imzalanmışdır. Əlavə olaraq ölkəmizdən keçməklə "yaşıl dəhliz"lər (Xəzər dənizi - Qara dəniz - Avropa "Yaşıl Enerji" Dəhlizi, Mərkəzi Asiya - Azərbaycan Enerji Dəhlizi) vasitəsilə hidrogenin ixracı istiqamətində də layihələrin icrası üzrə araşdırmalar davam edir.

COP29 çərçivəsində Energetika Nazirliyi və Beynəlxalq Bərpaolunan Enerji Agentliyi (IRENA) ilə birgə həyata keçirilən Mərkəzi Asiyada Enerji Keçidi üzrə İnvestisiya Forumunun proqramına uyğun olaraq, Energetika Nazirliyi yanında Bərpaolunan Enerji Mənbələri Dövlət Agentliyinin təşkilatçılığı ilə "Mərkəzi Asiya regionu üçün Layihələrin Maliyyələşdirilməsi Alətləri" mövzusunda interaktiv təlim

sessiyası da keçirilmişdir. Tədbirin məqsədi layihə təkliflərin hazırlanması ilə əlaqədar fəaliyyət göstərən yerli şirkətlərin bacarıqların artırılması, bu istiqamətdə IRENA tərəfindən yaradılmış "ETAF" (Enerji Keçidinin Sürətləndirilməsi üzrə Maliyyələşdirmə Platforması) və "CIP" (İqlim İnvestisiya Platforması) platformalarının imkanlarından istifadə edilməsi və nəticədə kiçik və orta miqyaslı "yaşıl layihə"lərə investisiyaların cəlb olunması idi. Tədbir zamanı platformalara təqdim edilməsi planlaşdırılan layihələrin cavab verməli olduğu tələblər, qiymətləndirmə qaydaları, həmçinin platformaya investorlar qismində cəlb edilmiş beynəlxalq maliyyə institutları, risklərin azaldılması həllərinə dair məlumatlar da təqdim edildi. Tədbirdə SOCAR Green, Azerbaijan Green Energy Company, Baltech, Azərbaycan Sənaye Korporasiyası, Energazer, Provitaz və digər yerli şirkət və qurumların nümayəndələri iştirak etmişlər.

COP29 çərçivəsində həmçinin "Bərpaolunan enerjiyə investisiya: Davamlı gələcəyə aparan yollar" mövzusunda tədbir keçirilmişdir. Azərbaycan "Yaşıl Enerji" şirkətinin nümayəndəsi Xəyalə Nağıyevanın moderatorluğu ilə keçirilən tədbirdə Energetika Nazirliyi yanında Bərpaolunan Enerji Mənbələri Dövlət Agentliyinin (BOEMDA) direktor müavini Rəna Hübətova, "Masdar Azerbaijan" şirkətinin direktoru Murad Sadiqov, "Baltech Green" LLC şirkətinin rəhbəri Volkan Gerdan və ABŞ-dən qonaq "Lyten" şirkətinin nümayəndəsi Laslo Horvath çıxış etmişlər. Dövlət Agentliyinin rəsmisi çıxışında COP29 prezidentliyi tərəfindən irəli sürülən "yaşıl enerji"nin inkişafına dair 3 təşəbbüs barədə (Hidrogen Bəyannaməsi, "Yaşıl enerji" zonaları və dəhlizlər, Qlobal enerji saxlanc sistemi və şəbəkələr) məlumat vermiş, Azərbaycanda "yaşıl enerji"nin ixracı və bunu təmin edəcək infrastruktur layihələri haqqında danışmışdır.

Energetika Nazirliyi və Beynəlxalq Bərpaolunan Enerji Agentliyinin (IRENA) birgə təşkilatçılığı ilə keçirilən "Bərpaolunan Enerji Qoyuluş Gücünün 2030-cu ilə qədər 3 dəfə artırılması: Mərkəzi Asiya regionunda bərpaolunan enerji üzrə fəaliyyətin sürətləndirilməsi" adlı tədbirdə isə iştirakçılara Azərbaycanda bərpaolunan enerji potensialı, həyata keçirilən layihələr və həmin layihələrin enerji sisteminə inteqrasiyası ilə əlaqədar görülən işlər, həmçinin enerji saxlanc sistemləri, Mərkəzi Asiya regionunda elektrik enerji sistemlərinin birləşdirilməsinə dair imzalanan müqavilələr barədə ətraflı məlumat verilmişdir. Müzakirələrdə UNESCAP, Dünya Bankı, UNECE, Koreya Enerji Agentliyinin, Qazaxıstanın Bərpaolunan Enerji üzrə Maliyyə Mərkəzinin nümayəndələri iştirak etmişlər.